

Uniwersalność równa szanse

15 Maj 2020 8:54 Autor: Marta Szczucka
symbol przełamania barier

W ostatnich latach co raz częściej słyszy się o projektowaniu uniwersalnym. Jest to idea, w której chodzi o to, by produkty oraz otoczenie tworzyć od początku dostępnymi dla wszystkich ludzi, w największym możliwym stopniu, bez potrzeby adaptacji bądź wyspecjalizowanego projektowania. W wymiarze społecznym projektowanie uniwersalne jest jednym z narzędzi realizacji zasady równości, pełnego uczestnictwa w życiu oraz dostępności sfery publicznej oraz wszelkich dóbr i usług niezależnie od stopnia sprawności, wieku, statusu rodzicielskiego czy szeregu innych uwarunkowań cechujących użytkowników.

Z troską o wszystkich

Publiczna dyskusja nad rozwojem projektowania uniwersalnego toczy się przede wszystkim w odniesieniu do praw osób z różnymi niepełnosprawnościami. Dostępność gwarantowaną przez projektowanie dla wszystkich traktuje się jako niezbędny warunek do udziału w różnych sferach życia i budowania niezależności osób z niepełnosprawnościami.

Jednak **uniwersalność z samej definicji nie łączy się z żadną konkretną grupą społeczną, nikogo nie wyróżnia ani nie wyklucza – jest po prostu dla wszystkich**. Stąd idea projektowania uniwersalnego znajdzie zastosowanie we wszystkich sferach życia – od środowiska fizycznego (np. budynków, parków), produktów, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych (np. strony internetowe) po pozostałe obiekty (np. bankomaty) i usługi (np. usługi pocztowe czy turystyczne) czyniąc otoczenie możliwie najbardziej przyjaznym w użytkowaniu w każdej sytuacji. Strategia projektowania uniwersalnego propaguje zrównoważony rozwój, głównie w jego wymiarze społecznym, ale można ją śmiało wzbogacać o dodatkowe elementy chociażby uwzględniając ekologię i dbałość o środowisko.

Przejrzyste zasady

Istnieje szereg przepisów i wytycznych szczegółowo regulujących zasady zapewniania dostępności architektonicznej czy cyfrowej, jednak **kluczowe założenia projektowania uniwersalnego zamykają się w ośmiu punktach:**

1. **Użyteczność dla osób o różnej sprawności** – infrastruktura powinna być dostępna dla wszystkich osób, bez potrzeby projektowania odrębnych, zastępczych rozwiązań dla osób o różnych potrzebach (np. windy dedykowane tylko dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, ale nieprzystosowane do osób z wózkami dziecięcymi),
2. **Elastyczność w użytkowaniu usług** – dostarczane rozwiązania powinny być użyteczne dla odbiorców oraz umożliwiać wybór (np. oprócz wind powinny być dostępne także inne możliwości dotarcia do miejsca docelowego),
3. **Proste i intuicyjne użytkowanie** – powszechna dostępność oferowanych rozwiązań warunkowana jest zrozumiałością przez ich odbiorców. Nawet najbardziej dostępna infrastruktura (np. windy dla osób poruszających się na wózkach) może okazać się nieużyteczna, jeśli jej obsługa i funkcjonowanie będą niezrozumiałe dla użytkowników (np. skomplikowany mechanizm obsługi),
4. **Czytelna informacja** – to także informacja dostarczana w różnych formach (głosowej, pisemnej, dotykowej), z zastosowaniem odpowiednich parametrów (odpowiedni rozmiar tekstu, kontrast, odpowiednia głośność) oraz z dbałością o użyteczność przekazu (np., poprzez umieszczenie w odpowiednim, widocznym miejscu i weryfikację czy treść jest zrozumiała),
5. **Tolerancja na błędy** – w projektowaniu uniwersalnym konieczne jest uwzględnienie faktu, że nawet pełna zgodność z przepisami prawa i normami technicznymi nie zawsze musi oznaczać pełną użyteczność rozwiązań; podobnie należy określić ryzyko nieprawidłowego korzystania z takich rozwiązań oraz jego konsekwencje,
6. **Wygodne użytkowanie bez wysiłku** – uniwersalna dostępność infrastruktury oznacza również jej przyjazność dla użytkowników oraz eliminację barier, które powodują konieczność nadmiernego wysiłku w korzystaniu z tych rozwiązań (np.

zbyt długie podjazdy dla osób poruszających się na wózkach lub zbyt wysoki kąt ich nachylenia albo długie ciągi korytarzy bez miejsc do siedzenia),

7. Wielkość i przestrzeń odpowiednie dla dostępu i użytkowania – w projektowaniu uniwersalnym należy uwzględnić potrzeby przestrzenne wszystkich użytkowników biorąc pod uwagę ich zróżnicowane cechy (np. osoby z ograniczoną mobilnością, dysfunkcją wzroku, niskorosłe)
8. Percepcja równości – w projektowaniu uniwersalnym powinno dążyć się do minimalizowania możliwości indywidualnego postrzegania projektu jako dyskryminującego. Dostarczane ułatwienia, z pozoru dostępne, nie mogą stygmatyzować niepełnosprawności lub innych okoliczności ograniczających sprawność użytkowników. Przykładowo niezgodne z tą zasadą jest zaprojektowanie odrębnego wejścia do obiektu obsługi podróżnych, przeznaczonego wyłącznie dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Wdrożenie tych zasad do myślenia projektowego to pierwszy i najważniejszy krok do zniesienia barier i rozpoczęcia tworzenia niedyskryminującej przestrzeni. Zdecydowanie warto go zrobić jak najszybciej bo stosowanie standardów projektowania uniwersalnego powoli staje się obowiązującym standardem. Już kilka lat temu Rada Europy zwracała uwagę, że konieczne jest wprowadzenie tych zasad do programów nauczania wszystkich zawodów zajmujących się środowiskiem zabudowanym, włączając architektów, inżynierów, urbanistów i wszystkie inne odpowiednie zawody zajmujące się zagospodarowaniem środowiska lub środowiskiem zabudowanym (Rezolucja nr ResAP(2001)1) oraz, że tę perspektywę do badań nad produktami. Polskie prawodawstwo m. in. poprzez Program Dostępność Plus i ustawę o zapewnieniu dostępności zmierza a tym samym kierunku.

Region Równych Szans – wiele działań, jeden cel

Teoretycznie zasady projektowania uniwersalnego wydają się proste i logiczne. Wiele aspektów związanych z dostosowaniem budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami reguluje także prawo budowlane. Praktyka pokazuje jednak, że próbom tworzenia dostępnej przestrzeni towarzyszy często wiele błędów i uchybień, niejednokrotnie czyniąc te miejsca nie tylko niedostępnymi, ale też niebezpiecznymi. Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego uwzględnił ten problem tworząc Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych pn. „Region wyrównanych szans”.

W ramach działań programowych przeprowadzono **cykl 9 seminariów w zakresie projektowania uniwersalnego dla radnych, urzędników JST oraz wojewódzkiej i powiatowych społecznych rad ds. osób niepełnosprawnych**. Podczas spotkań omawiano omówione m. in. potrzeby oraz problemy osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności pod kątem korzystania z przestrzeni publicznej z uwzględnieniem wszystkich kluczowych grup niepełnosprawności, główne zasady projektowania uniwersalnego oraz zasady właściwego zachowania się wobec osób z niepełnosprawnościami. Połączenie wykładu z praktycznym warsztatem pozwalało na głębsze zrozumienie problematyki dostępności.

Od kilku lat **projektowanie uniwersalne jest także promowane w konkursach architektonicznych organizowanych przez Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego**. Zmiany w świadomości społecznej zachodzą powoli, ale z pewnością we właściwym kierunku. Potwierdzeniem może być fakt przyznania w X edycji Konkursu Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego na „Najlepszą pracę dyplomową związaną tematycznie z Województwem Zachodniopomorskim” pierwszej nagrody specjalnej za uwzględnienie w pracy zagadnień związanych z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i wyrównywaniu ich szans. Projekt autorstwa Piotra Biła w sposób kompleksowy przedstawił dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, propagując rozwiązania niedyskryminujące, przeciwdziałające marginalizacji i wspierające proces włączenia społecznego. Dodatkowo Autor w swoim opracowaniu zgłębił zagadnienie dbałości o stan środowiska poprzez rozwiązania proekologiczne, co również stanowiło ważny walor prospołeczny projektu. Komisja Konkursowa liczy na więcej podobnych projektów w przyszłości.

Województwo Zachodniopomorskie stara się także wspierać praktyczne wdrażanie projektowania uniwersalnego. W tym celu w **Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej świadczone jest doradztwo dotyczące przyjaznych rozwiązań w środowisku zbudowanym oraz w zakresie uniwersalnej komunikacji w przestrzeni publicznej**. Informacje jak z niego skorzystać dostępne są na stronie internetowej <http://www.rops.wzp.pl/rehabilitacja-osob-niepelnosprawnych/doradztwo-dot-przyjaznych-rozwiazan-w-srodowisku-zbudowanym-ora-uniwersalnej-komunikacji> [1].

Przykładowe zastosowanie zasad projektowania uniwersalnego i różnego rodzaju udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami można także zobaczyć w specjalnej sali szkoleniowej w formie modelowego mieszkania dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Sala powstała w ramach realizacji projektu "Dobre wsparcie – system lokalnych usług społecznych" dofinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Priorytet VII - Promocja integracji społecznej, Działanie 7.6. Wsparcie rozwoju usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym. Jednym z elementów projektu było m. in. poradnictwo architektoniczne dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami oraz prowadzenie szkoleń w ww. sali. Warto dodać, że projekt otrzymał prestiżową nagrodę w konkursie Komisji Europejskiej „Regio Stars 2019”.

O wszelkich aktualnych działaniach Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie tworzenia Regionu Wyrównanych Szans dowiedzą się Państwo śledząc stronę internetową Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego

Województwa Zachodniopomorskiego oraz nasz profil na [Facebooku](#) [2].

<https://rops.archiwum-wzp.pl/rehabilitacja-osob-niepelnosprawnych/baza-wiedzy/dostepnosc/uniwersalnosc-rowna-szanse>